

САДРЖАЈ

Уводна реч	7
Бертран и његово доба пред потомством	
Бодлеровим и Малармеовим трагом	13
„Црни пси прозе“	25
Уклети песник Алојзијус Бертран	36
Гаспар и његов творац	
Нови прозни жанр	49
Паратекст <i>Гаспара од Ноћи</i> – експлицитна поетика или мистификација?	50
Гаспар од Ноћи – вечити опсенар	52
Предговори – лавиринти	61
Концепција збирке	80
Хибридноста новог прозног жанра	86
Харлемске бамбочаде: <i>песма је као слика?</i>	87
Од прозе до песме у прози	97
Песме-разговори	102
Гаспаров свет	
Свет будног сневача	109
Свет давних времена и егзотичних земаља	122
Гротескни свет	134
Закључак	145
Додатак	147
Извори	161
Библиографија	165
Регистар имена	175
Белешка о ауторки	183

УВОДНА РЕЧ

Прве деценије двадесет првог века донеле су обнову интересовања за једног романтичарског песника који у круговима књижевних зналаца додуше није био непознат, јер тај песник, Алојзијус Бертран, знан као творац једне песничке збирке, *Гаспар од Ноћи*, по општем консензусу важи за родоначелника песме у прози. Међутим, то интересовање дуго се испољавало првенствено кроз повремено прештампавање збирке *Гаспар од Ноћи*, још од њеног првог, постхумног издања, а Бертран је ипак остајао маргиналан писац, и у самој Француској првенствено виђен као Бодлеров неупоредиво мање значајан претходник.

Ипак, ваља рећи да је Бертран, још током 19. века био уважаван у одређеним – симболистичким и „декадентним“ – песничким круговима, а затим, у 20. веку, од појаве надреалиста и њиховог нескривеног интересовања за Бертранову збирку, све чешће помињан и превођен. Од осамдесетих година 20. века и новог издања његовог дела које је уредио Макс Милнер, за којим су уследила и нека друга, све су чешћи били подстицаји за упознавање са значајем збирке *Гаспар од Ноћи*. У нашој културној јавности, иако је Бертран познат, захваљујући у првом реду хрватском, донекле непотпуном преводу из 1971. године и референтној литератури на страним језицима, осим појединачних осврта на значај овог песника за развој песме у прози, засада нема подробнијих анализа његовог дела. Један од разлога може бити невидљивост постојећег превода, али и чињеница што је код нас, и не само код нас, песник остао заробљен унутар канона као маргинални родоначелник једног жанра

све до данашњих дана. Стога нам је намера да у овој студији посвећеној Гаспаровим „фантазијама“, укажемо не само на Бертранов значај у погледу стварања новог песничког облика, већ и шире, на уметничку замисао којом се Бертран руководио, на његова поетичка и естетичка схватања.

И пре него што се подробније упознамо с Бертрановим делом, у првом делу студије који носи наслов „Бертран и његово доба пред потомством“, желимо да понудимо књижевно-историјски контекст у којем је овај песник проживео свој кратки живот и стварао. У првом поглављу, названом „Бодлеровим и Малармеовим трагом“, биће укратко приказана рецепција Бертранове збирке, од 1842, године њеног објављивања, па све до данашњих дана. Разлог што се прво бавимо рецепцијом Бертрановог дела у Француској, Европи, па донекле и у свету, јесте тај што сматрамо да би било упутно најпре показати пут пређен од готово потпуне песникове маргиналности до данашњег уважавања и подробног проучавања различитих аспеката његовог дела, у Француској на првом месту, али и ван ње. Различити квалитети које код Бертрана налазе неки велики писци, као и неки угледни критичари, уводе нас затим у следећи предмет нашег интересовања, друго поглавље названо „Црни пси прозе“, по једном Игоовом стиху. У њему ћемо настојати да покажемо шта је све у француској књижевности почетком 19. века значила синтагма „песма у прози“, као и који фактори у књижевној сфери могу објаснити појављивање и конституисање једног новог облика; анализа ће бити допуњена и примерима Бертранових непосредних претходника и савременика који су се и сами окушали у тражењу нових, сличних форми. У кратком поглављу „Уклети песник Алојзијус Бертран“ биће укратко приказан, уз уважавање и приказивање културно-историјског контекста, Бертранов живот и његово обимом невелико дело, укључујући ту, барем сумарно, и његове прве песничке покушаје и формална експериментисања.

Други део студије насловљен је као „Гаспар и његов творац“ и подељен је на два обимнија поглавља, која су затим издељена и на потпоглавља. У првом, названом „Нови прозни жанр“, сагледавамо настајање Бертранове збирке, а нарочито богат паратекст *Гаспара од Ноћи* у којем се песник поиграва с многим конвенцијама и читаочевим очекивањима, од наслова збирке, питања ауторства, преко визуелне презентације и концепције збирке. У поглављу „Хибридноост новог жанра“ биће приказан и анализиран песников стваралачки поступак у појединим песмама, како би се уочиле донекле различите технике примењене у стваралачком процесу, али које све указују на то да песник суштински тежи језгровитости и елиптичности.

Трећи део студије носи наслов „Гаспаров свет“ и пружа увид у главне теме Бертранове поезије у прози: ноћ и сан у поглављу „Свет будног сневача“, прошлост и земље прирасле срцу многим романтичарима, па и Бертрону, у поглављу „Свет давних времена и егзотичних земаља“, док ће завршно поглавље које носи наслов „Гротескни свет“ бити не само разматрање феномена гротескног и преглед гротескног „персонала“ Бертранових песама – већ дубље – увид у његово схватање света који га окружује и у романтичарску уметност чији је представник, али више или мање свесно и њен тихи критичар.

У целокупној анализи, која је морала бити селективна управо због немогућности да се овде и сад понуди превод целокупне збирке, одлучили смо се за одређене песме (њих десет), све у нашем, новом преводу. Посебну важност, сматрамо, има и наш превод једног од Бертранових предговора, јер тај текст пружа допунски увид у његово схватање романтизма и поезије уопште. Предговор је дат у одељку „Додатак“, на крају студије.

Бертран је, кажу, више пута био откриван, али можда не и истински упознат. Надамо се да ће ова студија, прва код нас о Бертрановом делу, као и интегрални превод

збирке на српски језик, који би требало у догледно време да постане доступан јавности, бити подстицај за даље и дубље упознавање с Бертрановим *Гаспаром од Ноћи*.

После ових уводних напомена желим још да упутим изразе искрене захвалности Бојани Стојановић Пантовић, Катарини Мелић и Весни Елез, које су темељно и добронамерно прочитале студију и дале драгоцене примедбе и сугестије за унапређење текста који је данас пред читаоцима.